

แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขอบข่ายของทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๑. ทฤษฎีบังจัยกำหนด (Deterministic Theories)
๒. ทฤษฎีการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization)
๓. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Learning)
๔. ทฤษฎีการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

ทฤษฎีบังจัยกำหนด

แนวความคิดที่เป็นพื้นฐานของทฤษฎีนี้ได้แก่ "ตัวแบบแรงผลักดันทางสังคม" (social forces) ของพอล เอฟ. ลาซาร์สเฟลด์ และคณะ (Paul F. Lazarsfeld)¹

¹Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson and Hazel Gaudet, The People's Choice : How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign (New York : Duell, Sloan & Pearce, 1944).

และ "ทฤษฎีสนาม" (Field Theory) ของนักจิตวิทยา เคอร์ค เลวิน (Kurt Levin) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ทฤษฎีประเภทนี้เป็นการเสนอเงื่อนไขที่กำหนด "แบบแผน" (pattern) ของพฤติกรรม ²

ทฤษฎีนี้สามารถเข้าเป็นประโยชน์อย่างสำคัญ ในด้านการจัดตัวแปรอันหลากหลายที่เกี่ยวข้องกันทาง เศรษฐกิจ-สังคมให้เป็นระเบียบ³ เช่น เกี่ยวกับการนำทฤษฎีนี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดตัวแปรทาง เศรษฐกิจ-สังคม ของภูมิหลังของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีว่า บังคับ/ตัวแปรใดมีอิทธิพลหรือไม่มีอิทธิพลต่อการ เข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาล

ทฤษฎีการอบรมกล่อมเกลாத่างการเมือง

ไมเคิล รัช (Michael Rush) และฟิลิป อทอฟ (Phillip Athoff) ให้ความหมายของการอบรมกล่อมเกลาท่างการเมืองว่า เป็นกระบวนการที่บุคคลแต่ละคนเกิดความตระหนัก (perception) หรือมีปฏิกิริยา (reaction) ต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง (political phenomena) ที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทาง

²Robert T. Golembiewski, Willian A. Welsh and William J. Crotty, A Methodological Primer for Political Scientists (Chicago : Rand McNally, 1969), pp. 404-406.

³จรูญ สุภาพ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมการณ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและการบริหารการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศึกษาจากกรณีการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างของจังหวัดบุรีรัมย์ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๒๖ (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๒.

เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และบังเกิดจากกระบวนการปะทะสังสรรค์ (interaction) ของบุคลิกภาพและประสบการณ์ของบุคคลแต่ละคนด้วย⁴

ลูเซียน คับบลิว. พาย (Lucian W. Pye) ได้พยายามอธิบาย "ขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง" ไว้ ๔ ขั้นตอน คือ

ขั้นแรก คือ กระบวนการเรียนรู้ขั้นมูลฐาน (basic socialization process) เป็นช่วงที่ทารกจะได้รับการฝึกฝนให้เป็นสมาชิกของสังคม โดยจะเรียนรู้ความรู้พื้นฐานและวัฒนธรรม เรียกขั้นนี้ว่า "manifest level"

ขั้นที่สอง คือ "latent level" เป็นขั้นที่ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มานั้น สะสมเพิ่มพูนกันเป็นประสบการณ์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อจิตใต้สำนึกที่ไปกำหนดบุคลิกภาพมูลฐานของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง บุคคลจะมีสำนึกว่า คนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม พายเรียกขั้นนี้ว่า "เอกลักษณ์" (identity) พร้อมมูลด้วยวุฒิภาวะทางจิต (mature) ในขั้นนี้สถาบันครอบครัวและโรงเรียนจะมีบทบาทมาก

⁴Michael Rush and Phillip Athoff, An Introduction to Political Sociology (London : Thomas Nelson and Sons, 1971), p.6.

ขั้นที่สาม คือ ขั้นที่บุคคลได้รับการอบรมกลุ่มเกลาทางการเมือง จากการพัฒนาความรู้ที่บุคคลมีอยู่ให้ขยายขอบเขตกว้างออกไปอีกยังโลกการเมืองรอบ ๆ ตัว ในขั้นนี้ บทบาทของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในทางสังคม เช่น กลุ่มหรือองค์การต่าง ๆ ในทางสังคม สื่อมวลชน เป็นต้น จะเริ่มเข้ามามีบทบาท

ขั้นสุดท้าย เป็นขั้นที่บุคคลผ่านขั้นการเป็นสมาชิกการเมือง ที่ยังไม่มียุทธศาสตร์ทางการเมือง นอกจากเริ่มรู้และเข้าใจเท่านั้น มาเป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง พายเรียกขั้นตอนนี้ว่า "กระบวนการสรรหาบุคคลทางการเมือง" (the process of political recruitment)

จากขั้นตอนนี้ พายจึงย้ำว่า เพราะฉะนั้น "โครงสร้างของบุคลิกภาพทางการเมืองพื้นฐาน" ของบุคคลแต่ละคนจึงต่างกัน ๕

ด้วยเหตุนี้ ภูมิหลังของสตรีแต่ละคนจึงมีผลต่อการปลุกคั้นสตรีเองให้เข้ามามีบทบาททางการเมืองในฐานะผู้กระทำ (คือลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนักการเมือง) ไม่ว่าจะเป็นภูมิหลังจากปัจจัยด้านครอบครัว, โรงเรียน, กลุ่มเพื่อน, กลุ่มอาชีพ, สื่อมวลชน, หรือสถาบันราชการ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สื่อต่าง ๆ (agents) ของกระบวนการอบรมกลุ่มเกลาทางการเมืองจะเป็นแรงปลุกคั้นให้สตรีแต่ละคน แสดงบทบาททางการเมืองแตกต่างกันออกไป แต่ไม่ได้หมายความว่า แบบแผนของพฤติกรรมหรือบทบาททางการเมืองของสตรีจะไม่มี

⁵Lucian W. Pye, Political Personality and Nation Building : Burma's Search for Identity (New-Heaven : Yale University Press, 1966), pp.43-46.

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางการเมือง

สืบเนื่องจากกระบวนการอบรมกลุ่มอาสาทางการเมือง เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลมีความรู้เรื่องการเมืองแตกต่างกันออกไป ทั้งในทางสร้างแรงบันดาลใจหรือความตื่นตัวทางการเมือง หรือในทางกลับกันคือ สร้างความเกลียดชังหรือรังเกียจทางการเมือง ด้วยเหตุนี้การจะเข้าใจถึงความสนใจทางการเมืองก็ดี ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองก็ดี จึงสามารถอ้างอิงได้จากการอธิบายกระบวนการอบรมกลุ่มอาสาทางการเมือง ในแง่ของกระบวนการทางด้านจิต (mental process) กับระยะที่ต่อเนื่องในการเรียนรู้ของบุคคล วิทยงานของ เอฟเวอร์เรท เอ็ม. โรเจอร์ส (Everett M. Rogers) และ ฟลอยด์ เอฟ. ชูเมคเกอร์ (Floyd F. Shoemaker)^๕ แสดงถึงความต่อเนื่องของระยะเวลาในการเรียนรู้ดังนี้

๑. ระยะของการรับรู้สิ่งใหม่ ๆ
๒. ระยะเกิดความรู้สึก
๓. ระยะประเมินการตัดสินใจ
๔. ระยะการทดลองนำไปปฏิบัติ
๕. ระยะสุดท้ายของการเรียนรู้ คือ นำไปปฏิบัติจนติดเป็นนิสัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๕Everett M. Rogers and Floyd F. Shoemaker, Communication of Innovations : A Cross-Culture Approach (New York : The Free Press, 1971), p.7.

จึงเห็นได้ว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีกระบวนการเป็นขั้นเป็นตอน ทางการเมือง
 เกี่ยวกันกับการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง⁷

โดยทั่วไปแล้วถือว่า การเรียนรู้เป็นตัวแทนพฤติกรรมของบุคคล⁸
 เพราะพฤติกรรมของบุคคลจะเป็นเช่นไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้ที่บุคคลได้รับ
 ผ่านมาในอดีต ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม นั้นหมายความว่า บุคคลก่อนหน้าที่จะ เกิด
 การเรียนรู้นั้น มิได้มีความรู้อะไรเลย⁹ จึงอาจกล่าวได้ว่า บุคคลก่อนหน้าที่จะ เกิด
 การเรียนรู้นั้นทางการเมือง และกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองนั้น ยัง
 มิได้มีความรู้ทางการเมืองเลย¹⁰ ด้วยเหตุนี้ บุคคลจึงได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่
 สำคัญ ๒ ด้านคือ¹¹

7 วุฒิชัย จานงค์, การเรียนรู้ : ทฤษฎีเบื้องต้นและประยุกต์ (กรุงเทพ
 มหานคร : เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๒๑), หน้า ๑๖๓-๑๖๔.

8 ประสาน ทิพยธारा, จิตวิทยาทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์เสียงเชิงธรรมประทีป, ๒๕๒๐), หน้า ๒๒.

9 วุฒิชัย จานงค์, เรื่องเดิม, หน้า ๖-๗.

10 บรรพท วิระสัย และ เพ็ญ ศรีสุวรรณ, สังคมวิทยาการเมือง
 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒), หน้า ๑๒๗.

¹¹ William C. Mitchell, Growth and Change : A Reader in
 Political Socialization (London : The Macmillan Press,
 1973), pp. 32-59.

๑. อิทธิพลจากชุมชน (community) และจากปรากฏการณ์ทางสังคมการเมือง ได้แก่ บุคคลได้รับการถ่ายทอด (transmission) ทางคำนิยม, ปทัสถานแบบแผนทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการปรับตัวจนเป็นความภักดี (loyalty) คอชุมชนรวมไปถึงทัศนคติต่อระเบียบทางสังคม

๒. อิทธิพลจากสถาบันทางสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชน และสถาบันราชการ

เพราะฉะนั้น ประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมาในการรับรู้ของสตรีโดยทั่วไป จึงก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความเคยชิน ในฐานะที่เป็นสมาชิกทางการเมือง จนถึงขั้นแสดงออกทางการเมือง ได้แก่ การที่สตรีแสดงบทบาททางการเมือง โดย การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ เช่น คิดคามข่าวสารการเมือง ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จนถึงการลงสมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของชุมชน นอกเหนือไปจากอิทธิพลของสถาบันทางสังคม

ทฤษฎีการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

มายรอน ไวเนอร์ (Myron Weiner) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้เคยสำรวจและรวบรวมความหมายของคำว่า "การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง" ที่นักรัฐศาสตร์หลายท่านได้ให้ไว้ มีจำนวนถึง ๑๐ ความหมายด้วยกัน คือ¹²

¹²Myron Weiner, Crises and Sequences in Political Development (Princeton New Jersey : Princeton University Press, 1971), pp. 161-163.

๑. การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครอง
๒. ความพยายามที่จะให้เกิดผลสำเร็จในการใช้อิทธิพลต่อการปฏิบัติการของรัฐ หรือในการเลือกผู้นำในคณะรัฐบาล
๓. การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการยอมรับว่าชอบธรรม
๔. การกระทำที่มีตัวแทน (representation)
๕. ความแห่งหน้าที่ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง เพราะรู้สึกว่าการเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้นมา
๖. ความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือเป็นพวกที่กระตือรือร้น (activists) ที่จะทำ
๗. การกระทำ "ต่อเนื่องอย่างคงเส้นคงวา" (persistence continuum) ซึ่งอาจจะเป็นการจัดการอย่างเป็นสถาบัน (institutionalised) หรือกระทำในลักษณะที่ปะทุขึ้นทันทีทันใด เช่น ก่อการจลาจล
๘. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง มุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการกระทำต่าง ๆ ของหน่วยราชการ (bureaucratic actions)
๙. การกระทำที่จะเป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติเท่านั้น
๑๐. การกระทำที่เป็น "การกระทำทางการเมือง" (a political act)

จากความหมายทั้งสิบดังกล่าว ไวเนอร์ (Weiner) ได้เข้ามาสรุปว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำโดยสมัครใจใด ๆ ซึ่งไม่ว่าจะ เป็นผลสำเร็จหรือไม่ หรือมีการจัดองค์การหรือไม่ เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และใช้วิธีที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม วัตถุประสงค์ที่จะไปมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาล ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

เจฟฟรีย์ เค. โรเบิร์ตส์ (Geoffrey K. Roberts) นักรัฐศาสตร์ชาวอังกฤษเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจการทางการเมือง รวมทั้งการลงคะแนนเสียงการเป็นสมาชิกและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์เจ้าหน้าที่สถาบันการเมือง กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมือง หรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกของกลุ่มการเมือง¹³

ทัศนะดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของเฮอริท เบอริค แม็คคลอสกี (Herbert McClosky) ซึ่งเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองคือ กิจกรรมต่าง ๆ โดยสมัครใจ ซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมโดยตรงหรืออ้อม ในการเลือกผู้ปกครองประเทศ การกำหนดนโยบายสาธารณะ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสาร การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาคเงินและการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง อาจพิจารณาได้จากการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ ลงคะแนนเสียงตามบัญชี การเขียนและกล่าวสุนทรพจน์ การรณรงค์หาเสียง การแข่งขันกันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหาร และ

¹³Geoffery K. Roberts, A Dictionary of Political Analysis (London : Longman, 1971), p.145.

หน้าที่ด้านบุคลากร¹⁴

นอกจากนี้จากนักวิชาการชาวตะวันตกแล้ว ทางค่านักวิชาการของไทย
ได้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้เช่นกัน อาทิเช่น

จรรยา สุภาพ เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมี
ส่วนที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจ และในกิจกรรม
ต่าง ๆ ของรัฐบาลและในทางการเมือง หรือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
รัฐบาล เช่น การเข้าไปเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความคิดเห็น
เห็นทางการเมือง¹⁵

ทิพพร พิมพ์สุทธิ เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมี
ส่วนร่วมในการกระทำ (activity) ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
นโยบายของรัฐบาล การมีส่วนร่วมจะมาจากแต่ละบุคคลโดยตรงต่อการตัดสินใจ
นโยบายของรัฐบาล เรียกว่า "การมีส่วนร่วมโดยตนเอง" (autonomous

¹⁴Herbert McClosky, "Political Participation,"
International Encyclopedia of the Social Sciences 12 (1968)
: 252.

¹⁵จรรยา สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์ (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔) หน้า
๓๓๓.

participation) และการมีส่วนร่วมซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นโยบายทาง
 อ้อมนอกเหนือจากแต่ละบุคคลโดยตรงแล้ว เรียกว่า "การมีส่วนร่วมโดยการถูก
 ระดม" (mobilized participation)¹⁶

โดยสรุป การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมทั้งปวงของพล
 เมือง ซึ่งต้องการมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและการเมือง โดยที่การกระทำ
 หรือความพยายามนั้นเป็นได้ทั้งถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่
 ใช้กำลัง สำเร็จหรือล้มเหลว กิจกรรมดังกล่าวอาจเป็นกิจกรรมในระดับชาติหรือ
 ท้องถิ่นก็ได้

การเข้าสู่กระบวนการทางการเมือง โดยการลงสมัครรับเลือกตั้งจนชนะ
 การเลือกตั้ง ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม ถือเป็น
 ปรากฏการณ์ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในกระบวนการเมือง
 แบบใช้วิธีการเลือกตั้งเพื่อเลือกสรรคนเข้ามาสู่ระบบการเมือง

กล่าวโดยสรุป นักรัฐศาสตร์ได้แบ่งประเภทของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติ
 กรรมของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล ออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ¹⁷

¹⁶ทิพาพร พิมพ์สุทธิ, พัฒนาทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร :
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑), หน้า ๒๐๔-๒๐๕.

¹⁷Herbert McClosky, "Political Participation," in
International Encyclopedia of the Social Sciences. ed. by
 David L. Sills (New York : Macmillan and Free Press,
 1968), Vol. 12, pp.252-262.

๑. บัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล เช่น เพศ, เขตที่อยู่อาศัย, ศาสนา, อาชีพ, ระดับการศึกษา และรายได้ ฯลฯ

๒. บัจจัยทางด้านความรู้สึกหรือทางจิตใจของบุคคล เช่น ความต้องการ, แรงจูงใจ, บุคลิกภาพ, ทัศนคติ, ความรู้สึกทางการเมือง และการนิยมพรรค ฯลฯ

๓. บัจจัยทางด้านสภาพของระบบการเมือง เช่น ระบบพรรคการเมือง, การรณรงค์หาเสียง และการบริหารการเลือกตั้ง ฯลฯ

บัจจัยสำคัญทั้งสามกลุ่มนี้ ต่างมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ในลักษณะแตกต่างกัน กล่าวคือ บุคคลที่อยู่ในระบบสังคมที่แตกต่างกันจะได้รับประสบการณ์แตกต่างกัน ซึ่งทำให้บุคคลในแต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะตัว มีท่าทีในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน ๑๐ กล่าวในเชิงสมมติฐานก็คือ บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมเหมือนกัน มักจะมีการแสดงออกทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน ดังตัวอย่างผลงานวิจัยต่อไปนี้

ก) สถานะทางการเมืองเศรษฐกิจสังคม

สถานะทาง เศรษฐกิจสังคมของบุคคลพิจารณาจาก ระดับการศึกษา รายได้และอาชีพ การพิจารณาว่า บุคคลใดมีสถานะภาพทาง เศรษฐกิจสังคมสูงหรือต่ำนั้น พิจารณาจากระดับความสูงค่าของบัจจัยทั้ง ๓ ดังกล่าว เป็นสำคัญ จากการ

๑๐จรูญ สุภาพ และ พุรศักดิ์ พ่องแผ้ว, พฤติกรรมการณ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง, หน้า ๑๒๐.

ศึกษาวิจัยหลายครั้งในสหรัฐอเมริกาพบว่า ผู้ที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจสังคมสูงจะ เข้า
มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้มีสถานะทาง เศรษฐกิจสังคมต่ำ^{1๑} และสถานะทาง
เศรษฐกิจสังคมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกิจกรรมทางการเมืองอย่างมาก

สำหรับปัจจัยที่เป็นตัวประกอบของสถานะทาง เศรษฐกิจสังคมนั้น มีความ
สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

๑. การศึกษา

เลสเคอร์ คับบลิว. มิลบราท (Lester W. Milbrath) พบว่า
ในระหว่างตัวแปรทางด้านสถานะทาง เศรษฐกิจสังคม (socio-economic) ที่ชี้
อธิบายการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น การศึกษาเป็นปัจจัยที่ได้รับความสนใจ
มากที่สุด จากผลงานการวิจัยของนักวิชาการต่างประเทศหลายท่าน ได้ค้นพบตรงกัน
ว่า บุคคลที่มีการศึกษาสูงกว่าจะ เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษา
ต่ำกว่า เช่น จากการศึกษาวิจัยของอัลมอลด์ (Almond) และเวอร์บา (Verba)
ในปี ๑๙๖๑ ใน Civic Culture จากผลการวิจัยของ าน (Nie) เพาเวลล์

^{1๑}Norman H. Nie and Sidney Verba, "Political Participation", in The Handbook of Political Science : Non-Governmental Politics, Vol. 4, eds. by Fred I. Greenstein and Nelson W. Polsby (Readings, Mass : Addison-Wesley, 1975), pp.41-45.

(Powell) และพรีวิท (Prewitt) ในปี ๑๙๖๕²⁰ และจากการวิจัยของโกเอล (Goel) ในปี ๑๙๗๕²¹ เป็นต้น นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นปัจจัยที่มีอำนาจมากที่สุด ในการกระตุ้นบุคคลทุกอาชีพ วัฒนธรรมและเชื้อชาติ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ในทุกรูปแบบมากขึ้น ยกเว้นเฉพาะการเลือกตั้งเท่านั้น ที่ไม่เป็นไปตามนี้ ซึ่งจะได้อธิบายในตอนท้าย

เหตุที่การศึกษา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ของ บุคคลในทุกวัฒนธรรมอย่าง เข้มขันนั้น เพราะระดับการศึกษาของบุคคลมีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติทางด้านบุคลิกภาพทางสังคมและจิตวิทยาของบุคคลด้วย กล่าวคือ บุคคลซึ่งมีการศึกษาสูงมักมีรายได้สูงกว่า ได้รับข่าวสารจากสื่อมวลชนมากกว่า มีอาชีพที่มีสถานะสูงกว่า ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับรัฐบาลและการเมืองมากกว่า และ รู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมากกว่าด้วย

²⁰Norman H. Nie, Bingham G. Powell, Jr., and Kenneth Prewitt, "Social Structure and Political Participation : Development Relationship, Part I and II," American Political Review, Vol. 63 No. 3 (1970) : 361-378, 808-832.

²¹M. Lal Goel, "The Relevance of Education for Political Participation in a Developing Society," Comparative Political Studies. 3 (1975) : 333-346.

จากการศึกษาของอัลมอนต์ (Almond) และเวอร์บา (Verba) พบว่า พวกที่มีการศึกษาในระดับสูงจะมีพฤติกรรมทางการเมืองดังนี้ คือ

๑. มีความระมัดระวังต่ออิทธิพลของรัฐบาล ที่มีคอบังเจกชนมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำกว่า
๒. ติดตามการเมืองและให้ความสนใจต่อกิจกรรมพรรคทำเสียงมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำ
๓. มีข่าวสารทางการเมืองมากกว่า
๔. มีความคิดเห็นทางการเมืองกว้างขวางกว่า
๕. มักจะเข้าร่วมอภิปรายทางการเมืองมากกว่า
๖. มีความรู้สึกอิสระที่จะอภิปรายทางการเมืองกับบุคคลทั่วไปมากกว่า
๗. มีความรู้สึกว่าตนเองสามารถมีอิทธิพลต่อรัฐบาล
๘. มีความเชื่อมั่นต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม มีความเชื่อว่า บุคคลทั่วไปนั้นไว้วางใจได้ และมีประโยชน์
๙. มักเป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นขององค์การ

จากการศึกษาของ มิลบราท (Milbrath) พบว่า การศึกษามีอิทธิพลอย่างมาก ต่อพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่อไปนี้คือ กิจกรรมการพรรคทำเสียง การมีส่วนร่วมกับชุมชน และกิจกรรมเกี่ยวกับการสื่อสาร นอกจากนี้ ยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเมืองในรูปแบบของการประท้วงบ้างเล็กน้อย จากการศึกษาวิจัยของ แกรี เมอร์ส (Gary Marse)²² ในปี ๑๙๗๑

²²Gary Marse, Protest and Prejudice : A Study of Belief in the Black Community (New York : Harper & Row, 1967).

และจากการศึกษาวิจัยของแคเพลน (Kaplan) ในปี ๑๙๗๐ พบว่า ผู้ประท้วงมีแนวโน้มว่ามีการศึกษาและข้อมูลข่าวสารมากกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป

อย่างไรก็ตาม การศึกษาไม่ได้มีอิทธิพลต่อการลงคะแนนเสียงของบุคคลแต่อย่างใด ซึ่งบางครั้งอาจกลายเป็นว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูง เข้ามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งน้อยกว่า ตัวอย่างเช่น ผลการวิจัยของโรเอล (Goel) ในปี ๑๙๗๕ พบว่า ชาวอินเดียซึ่งมีการศึกษาในระดับมัธยมขึ้นไปลงคะแนนเสียงในวันเลือกตั้ง มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับมัธยมปลายและปริญญาตรี เป็นต้น เหตุที่ผู้มีการศึกษาสูงกว่าไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งน้อยกว่าที่มีการศึกษากว่าในบางวัฒนธรรมนั้น มิลบราธ (Milbrath) อธิบายว่า ในบางประเทศ การที่บุคคลมีการศึกษาในระดับที่สูงกว่านั้น มีค่านิยมไปสู่การมีความรักชาติ รักระบบ (system affection) ขึ้นชมกับการเมืองและความรู้สึกว่าการเลือกตั้ง เป็นความรับผิดชอบของพลเมือง มากกว่าบุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ทั้งนี้เพราะว่า บุคคลที่มีการศึกษาสูง มักมีข้อมูลข่าวสารอยู่ใกล้ชิดคนตลอดเวลา จนกระทั่งทำให้บางครั้งรู้สึกหน่ายแหยงกับการเมือง ในลักษณะที่เรียกว่า "ความหน่ายแหยงทางการเมือง" (political alienation) จากการศึกษาของนักวิชาการตะวันตกหลายท่านได้พบว่า ในสังคมญี่ปุ่นและอินเดียนั้น ผู้ที่มีข่าวสารและความรู้ (knowledgeable) มากกว่า มักจะเป็นปรบักษ์กับระบบมากกว่าและรักชาติน้อยกว่า ความรู้สึกต่อระบบการเมือง ไม่ว่าจะเป็นเชิงบวกหรือลบนั้นมีความสำคัญ เพราะว่าการเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการรักชาติ โดยพลเมือง ซึ่งยืนยันในความจงรักภักดีต่อระบบของเขา อีกประการหนึ่ง อาจมีสาเหตุมาจากที่บุคคลให้ความสนใจกับข่าวสารเพียงเล็กน้อย ทำให้กระบวนการอบรมกล่อมเกล่าและเกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมือง (politicized role) ทำงานไม่ได้ผล แม้ว่าบุคคลผู้นั้นจะมีการศึกษาสูงก็ตาม ตัวอย่างเช่น ผลการสำรวจวิจัยชาวอเมริกันที่มีเชื้อสายเม็กซิกันที่รัฐเนบราสกา ในสหรัฐอเมริกา พบว่า การศึกษากับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสหสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ น้อยมาก ทั้งนี้ เป็นเพราะกระบวนการ

ทางการศึกษาและตัวแทนอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่อบรมกล่อมเกลாதองสังคม (other socialization agents) ไม่ได้เตรียมการให้สมาชิกในสังคมของคนในการมีบทบาทต่าง ๆ ทางการเมือง²³

๒. รายได้

ผลงานการวิจัยหลายชิ้นรวมทั้งของมิลบราธ (Milbrath) ได้พบว่า ผู้ที่มีรายได้มากกว่า จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า²⁴ จากการวิจัยในภาคใต้ของอเมริกา พบว่า ในระหว่างพวกนิโกรด้วยกันนั้น รายได้มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของพวกเขา มากกว่าการศึกษาหรืออาชีพ

รายได้สัมพันธ์กับความแตกต่างของระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างชัดเจน และมีอิทธิพลอย่างมากที่สุดต่อกิจกรรมที่ต้องการความนิยมนับถือ หรือกิจกรรมที่ต้องการเงินทุนที่ดี จากการศึกษาของเวอร์บา (Verba) และไน (Nie) ในสหรัฐอเมริกา "รายได้" มีอิทธิพลต่อกิจกรรมประเภทการสื่อสารทางการเมืองและกิจกรรมประเภทการเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง มากกว่ากิจกรรม

²³Lester W. Milbrath, Political Participation : How and Why Do People Get involve in Politics ? (Chicago : Rand McNally, 1971), pp.98-102.

²⁴Ibid, pp.76.

ประเภทการเลือกตั้งและกิจกรรมประเภทการติดต่อเฉพาะ²⁵ นอกจากนี้ ผลการวิจัยของโกเอล (Goal) ในปี ๑๙๗๙ ก็ได้พบว่า ในประเทศอินเดีย ระดับรายได้ไม่มีสหพันธ์อันแข็งแกร่งกับกิจกรรมประเภทการเลือกตั้ง แต่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมประเภทที่เกี่ยวกับการรณรงค์ต่อสู้ในสนามทางการเมือง

เหตุที่รายได้มีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น มิลบราธ (Milbrath) อธิบายว่า เป็นเพราะความแตกต่างของรายได้ มีความเกี่ยวข้องกับความแตกต่างของสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และทัศนคติ กล่าวคือ ผู้ที่มีความมั่งคั่งมากกว่า มักจะมีระดับการศึกษาสูงกว่าปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเศรษฐกิจและการเมืองต่าง ๆ มากกว่า จึงทำให้มีการพัฒนาทัศนคติและความเชื่อต่าง ๆ ของคน ซึ่งเอื้อต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า นอกจากนี้ ในประเทศที่ยากจนเฉพาะพวกที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่านั้น ที่สามารถมีวิทย์และทรทัศน์ได้

๓. อาชีพ

ผลงานการวิจัยของนักวิชาการชาวตะวันตกหลายท่าน พบว่า บุคคลที่มีสถานะทางอาชีพสูง มีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า จากการศึกษาของ เจนเสน (Jensen) ได้พบว่า พวกประกอบวิชาชีพ

²⁵Sidney Verba and Norman H. Nie, Participation in America : Political Democracy and Social Equality (New York : Harper & Row, 1972).

(professionals) มีแนวโน้มที่จะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ นักธุรกิจ เสมียน ช่างฝีมือ และกรรมกร ตามลำดับ²⁸ นอกจากนี้ ผลงานการวิจัยจำนวนมากได้ค้นพบตรงกันว่า กรรมกรเป็นพวกที่ไม่อยากเข้าเกี่ยวข้อง (อย่างกระตือรือร้น) กับการเมืองมากที่สุด ยกเว้นแต่ในประเทศที่มีขบวนการ และพรรคการเมืองของกรรมกรเข้มแข็ง เช่น ในนอร์เวย์และอังกฤษ เป็นต้น ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากงานของกรรมกร (laboring man) ทำให้กรรมกรไม่สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีความกระตือรือร้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์ต่าง ๆ เนื่องจากเวลาการทำงานถูกกำหนดตายตัว ไม่สามารถหาเวลาที่จะประชุมกับกลุ่มต่าง ๆ ได้ และโดยปกติงานของกรรมกรก็ไม่มีผลสำคัญเพียงพอที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงเป็นการกระทำทางการเมืองได้ ประการสุดท้าย ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตของการเมือง (political outcomes) กับความพึงพอใจในรายได้และงานของพวกเขา ก็ไม่ชัดเจนมากนัก

ข) ความแตกต่างทางเพศ

จากการศึกษาของมิลบราธ (Milbrath) ได้พบว่า เพศชายเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง การค้นพบนี้ ตรงกับนักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ชาวตะวันตกหลายท่านเช่น ฌ็อง (Nie), เวอร์บา (Verba) และคิม (Kim) ในปี ๑๙๗๔ โอลเซน (Olsen) ในปี ๑๙๗๓ และโกเอล (Goel) ในปี ๑๙๗๕ เป็นต้น มีเพียงผลงานการวิจัยของเลวิส (Lewis) ซึ่งพบว่า ผู้หญิง

²⁸Jack Jensen, "Political Participation : A Survey in Evenston, Illinois," (Unpublished master's thesis, Northwestern University, 1960).

อาร์เจนตินา เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ชายอาร์เจนตินา มิลบราท (Milbrath) ยังได้พบอีกว่า ในหมู่คนที่มีฐานะต่ำ (Lower status) อัครการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกันมาก (ผู้ชายเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่า) แต่ในหมู่คนที่มีฐานะสูง (upper status) อัครการความแตกต่างในการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ชายและผู้หญิงมีน้อยมาก สิ่งที่ทำให้เพศชาย และ เพศหญิง มีอัครการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันนั้น คัมเบลล์ (Cambell) และคณะพบว่า มีเหตุมาจากการที่ผู้ชายมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมากกว่าผู้หญิง กล่าวคือความรู้สึกว่าตนมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการเมืองนั้น ผู้ชายมีมากกว่าผู้หญิง มิลบราท (Milbrath) พบว่า อัครการความแตกต่างในการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของเพศชายและเพศหญิง จะลดน้อยลงก็ต่อเมื่อมีการ เปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่มากขึ้น ผู้หญิงมีความรู้มากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น การออกไปทำงานนอกบ้านและการขยายตัวของ การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรี²⁷

ค) อายุ

ผลการศึกษาหลายชิ้นพบว่า การ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองจะเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอตามอายุจนกระทั่งถึงจุดสูงสุดในวัยกลางคน ต่อจากนั้นจะค่อย ๆ ลดลงตามอายุที่มากขึ้น เช่น จากการศึกษาของเวอร์บา (Verba) และไน (Nie) ในปี

²⁷Milbrath, Political Participation, pp.116-118.

๑๕๗๒²⁸ วน (Nie) เวอร์บา (Verba) และคิม (Kim) วนปี ๑๕๗๔²⁸

และจากการวิจัยของโกเอล (Goel) วนปี ๑๕๗๕^{๓๐} จากการศึกษา
ดังกล่าวได้พบด้วยว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุก
รูปแบบอย่างเสมอภาค

มิลบราท (Milbrath) ได้ค้นพบว่า มีปัจจัยแทรกอยู่ ๓ ปัจจัย
ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองคือ ๑) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับ
ชุมชน ๒) มีเวลาว่างสำหรับการเมือง และ ๓) มีสุขภาพดี วิทยานิพนธ์ว่า การ
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนนั้น พัฒนามาทีละเล็กละน้อยจากการมีคู่ การมีความรับ
ผิดชอบในการทำงาน และการต้องการมีครอบครัว ด้วยวิธีการศึกษานี้ การมีส่วน
ร่วมทางการเมืองได้เริ่มขึ้น และเพิ่มขึ้นทีละเล็กละน้อย ความการเพิ่มขึ้นของอายุ
ระดับสูงสุดอยู่ที่อายุ ๓๕ หรือ ๔๐ ปี

²⁸Verba and Nie, Participation in America :
Political Democracy and Social Equality, p.90.

²⁹Norman H.Nie, Sidney Verba and Jae-on Kim, "Political
Participation and the Life Cycle", Comparative Politics.6
(1974) : 319-340.

^{๓๐}Goel, Comparative Political Studies, pp.333-346.

สำหรับพวก เด็กหนุ่มสาวที่ยังโสดนั้น มักจะปลีกตนเองออกมาจากการเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนของคน และเฉียดขาดโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้ พวกคนแก่ พวกทุพพลภาพ ก็มักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองลคน้อยลง^{๑1} แต่ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองนอกระบบ เช่น การประท้วง การเดินขบวน และการก่อจลาจล ผู้เข้าร่วมมากที่สุดได้แก่ คนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว มิลบราธ (Milbrath) ใช้อธิบายว่า เหตุที่เป็นดังนี้ อาจเป็นเพราะคนหนุ่มสาวมักใช้เวลาว่างมาก อดิเฉพาะอย่างยิ่ง พวกนักศึกษาและคนคองาน มีความรู้สึกปฏิเสธบรรทัดฐานของชุมชน มีความคิดที่จะแก้แค้นต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างสม่ำเสมอและต้องการปฏิรูประบบเพื่อให้พวกคนได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วม

สำหรับขอบข่ายของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนั้น กล่าวโดยสรุปจะใช้ ๔ ทฤษฎีเป็นกรอบการศึกษาภูมิหลังของนักการเมืองสตรี ที่เข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลได้แก่

๑. ทฤษฎีปัจจัยกำหนด ใช้ในการจัดปัจจัย/ตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภูมิหลังของนักการเมืองท้องถิ่นสตรี เพื่อหวังผลการทดสอบตัวแปรที่ได้จัดหมวดหมู่แล้วในภาคสนาม

๒. ทฤษฎีการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง ใช้ในการอธิบายตัวแปรแต่ละตัวว่า มีความเกี่ยวข้องกับภูมิหลังด้านใด อย่างไร หรืออีกนัยหนึ่งคือ ใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับภูมิหลังด้านสถานภาพส่วนตัว, ครอบครัวเดิมของบิดามารดาและครอบครัวของตนเอง

^{๑1}Milbrath, Political Participation, p. 116.

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางการเมือง ใช้ประโยชน์ในการอธิบายอิทธิพลของชุมชน ซึ่งไม่ใช่อิทธิพลของสถาบันสังคม ตามทฤษฎีการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง เพื่อต้องการดูว่า อิทธิพลชุมชน (ภูมิหลังด้านความสัมพันธ์กับผู้นำทางการเมืองหรือภูมิหลังด้านความสัมพันธ์กับผู้นำในชุมชน) มีผลต่อการเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองหรือไม่

๔. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะใช้ปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจ เป็นตัวแปรอิสระ เช่นเดียวกับตัวแปรในทฤษฎีที่ ๒ และ ๓ ข้างบน และจะใช้ปัจจัยทางด้านลักษณะส่วนตัวของบุคคล และปัจจัยทางด้านสภาพของระบบการเมือง เป็นตัวแปรกำหนดเงื่อนไข

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักวิจัยไม่สามารถสำรวจ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมคำถามทฤษฎีเป็นหลักได้ เนื่องจากงานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีดังกล่าว ไม่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสตรีกับการเมืองว่าครอบคลุม ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องยึดถือเอาเนื้อเรื่องและผู้แต่ง เป็นหลักในการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสตรีกับการเมือง ตลอดจนงานวิจัยข้างเคียงเกี่ยวกับสตรีกับการเมือง การปกครอง และการบริหารนั้น มีอยู่เป็นจำนวนมากนักที่เป็นการศึกษาในแนวพหุคิกรมศึกษา และสังคมวิทยาการเมือง อาทิเช่น

๑. งานวิจัยเรื่องสตรีไทย : บทบาทในการเป็นผู้นำทางการบริหาร วิทยาวร ประพศิตี ทิพาพร หิมพ์สุทธิ์ และเฉลิมพล ศรีหงษ์ ซึ่งได้ศึกษาเรื่องราวของผู้หญิงไทยระดับบริหารวิทยากรจากกลุ่มต่าง ๆ ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มราชการ รัฐวิสาหกิจ กลุ่มธุรกิจ เอกชน กลุ่มองค์กรระหว่างประเทศ พบประเด็นที่น่าสนใจ

คือ ๑๒

(๑) ระดับการศึกษามีสหสัมพันธ์กับผู้นำสตรีคือ ผู้นำสตรีที่บรรลุผลสำเร็จในการบริหารงานนั้น การศึกษามีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ประสบผลสำเร็จ และสตรีที่มีการศึกษาสูงยิ่งขึ้น ก็มีโอกาสเป็นผู้นำทางการบริหารมากกว่าสตรีที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่า

(๒) ค่านิยมทางสังคมไทย มีสหสัมพันธ์ในเชิงบวกกับผู้นำทางการบริหารของสตรี กล่าวคือ

(๒.๑) สตรีที่ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง มีโอกาสที่จะได้เข้าไปสู่ผู้นำระดับบริหารน้อย

(๒.๒) สตรีที่ไม่นิยมความมีอำนาจ สนใจแต่การบ้านการเรือน มีโอกาสจะได้เข้าไปสู่ผู้นำทางการบริหารน้อย

(๒.๓) สตรีที่ไม่นิยมยึดมั่นในอาชีพหนึ่งอาชีพใดตลอดไป ทำให้โอกาสในการประสบความสำเร็จ เป็นผู้นำทางการบริหารน้อย

(๒.๔) สตรีมีความกระตือรือร้นในการทำงานน้อย ทำให้โอกาสในการ เป็นผู้นำทางการบริหารน้อยไปด้วย

๑๒บรรพ ประภคินี ทิพาพร หิมส์สุทธิ์ และ เฉลิมพล ศรีทงษ์, สตรีไทย: บทบาทในการเป็นผู้นำทางการบริหาร (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยเกษม, ๒๕๒๐).

(๒.๕) ความนิยมยกย่องให้ผู้หญิง เป็นผู้นำในระดับบริหารมีน้อย จึงมีโอกาสได้เข้าไปเป็นนักบริหารของสตรีน้อย

๒. การศึกษาปัญหาและอุปสรรคผู้นำท้องถิ่นสตรี ซึ่งเป็นงานวิจัยของ อภิชาติ จารัสถธิรงค์ และ เทพี พันธุ์เมธา และเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยผู้นำท้องถิ่นสตรีของกรมการปกครอง โดยการสนับสนุนขององค์การยูนิเซฟ (UNICEF) ศึกษาคำแนะนำการวิจัยแบบจัดกลุ่มสนทนาของกานัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสตรี แพทย์ประจำตำบลและसारวิศวกรกานันสตรี ในคราวที่เดินทางมาร่วมอบรมที่ศึกษกรณ ออมทรัพย์ กรมการปกครอง ระหว่าง เดือนตุลาคม-พฤศจิกายน ๒๕๒๗ สรุปผลการศึกษารึ้นต้นว่า๑๑

(๑) การเป็นผู้นำท้องถิ่นสตรี มักประสบปัญหาในระยะแรกของการทำงาน แต่เมื่อได้แสดงบทบาทเป็นที่ยอมรับของลูกบ้านแล้ว เพศก็มีได้เป็นอุปสรรคต่อการทำงานแต่อย่างใด

(๒) ปัญหาและอุปสรรคการทำงานที่เกิดขึ้นกับผู้นำท้องถิ่นสตรีนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเช่นเดียวกับผู้นำท้องถิ่นที่เป็นชาย ซึ่งถือว่า เป็นปัญหาส่วนน้อยที่เกิดได้กับทุก ๆ คน ในการทำงาน มีข้ออุปสรรคเพราะเรื่องเพศ

รององวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง, การศึกษาปัญหาและอุปสรรคผู้นำท้องถิ่นสตรี-การวิจัยแบบจัดกลุ่มสนทนาโดย อภิชาติ จารัสถธิรงค์ และ เทพี พันธุ์เมธา, พ.ศ. ๒๕๒๗, อักสาเนา.

(๓) ผู้นำท้องถิ่นสตรีเห็นว่า สตรีในปัจจุบันมีสิทธิที่จะก้าวหน้าสูงขึ้นไปในบทบาททางการเมือง การปกครอง หากมีระดับการศึกษาที่สูงพอและได้รับการยอมรับสนับสนุน

ผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้ให้ข้อสังเกตว่า สตรีนั้นสามารถทำงานได้ในระดับผู้นำเช่นเดียวกับบุรุษ ปัญหาและอุปสรรคที่แท้จริงที่ขัดขวางมิให้สตรีก้าวเข้ามาเป็นผู้ทำทางการเมือง การปกครอง น่าจะอยู่ที่ตัวของสตรีเอง กล่าวคือ สตรีมักขาดความมั่นใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง จากการวิจัยพบว่า สตรีที่เป็นผู้นำในท้องถิ่นส่วนใหญ่นี้จะมีพื้นฐานทางด้านครอบครัวที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคม การเมือง การปกครอง และการศึกษาจะเป็นตัวแปรสำคัญ ที่ช่วยพัฒนาความคิดสตรีในด้านสถานภาพของตนเองมากขึ้น

๓. โครงการวิจัยผู้นำท้องถิ่นสตรี-ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์ และการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าว พงษ์ฤทธิ์ คงประสิทธิ์ ได้สรุปผลจากการสัมภาษณ์ กำนันชาย ๒๕ คน กำนันหญิง ๒ คน ในฐานะเป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้นำท้องถิ่นสตรีในเขตรับผิดชอบของตน และข้าราชการฝ่ายปกครอง จำนวน ๖๖ คน ใน ๑๓ จังหวัด ประกอบด้วย ปลัดอำเภออาวุโส ในฐานะผู้บังคับบัญชาชั้นต้นของผู้นำท้องถิ่นสตรี เพื่อขอทราบความคิดเห็น ทั้งในด้านความสามารถในการทำงานและการปฏิบัติตนของผู้นำท้องถิ่นสตรี ซึ่งสรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า^{๓๔}

^{๓๔} พงษ์ฤทธิ์ คงประสิทธิ์, โครงการวิจัยผู้นำท้องถิ่นสตรี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์ และการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ (กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง, ๒๕๒๕), อีศานาเนา.

(๑) ในส่วนที่ให้การสนับสนุนสตรี เป็นผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นว่า ในปัจจุบัน สตรีมีความรู้ความสามารถสูง ดังนั้น จึงสามารถทำอะไรได้ทุกอย่าง เหมือนผู้ชาย ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด ในระยะแรก ๆ อาจจะยังไม่เป็นที่ยอมรับ แต่ ภายหลัง เมื่อเห็นผลงานแล้วก็จะศรัทธา สิ่งที่ได้เปรียบผู้ชายก็คือ ได้เปรียบในเรื่อง การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ โดยสตรีมักอาศัยความนุ่มนวลอ่อนโยน ความ วิสัยของสตรีในการทำงาน สิ่งนี้นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากในการขอความ ช่วยเหลือจากทางราชการ เอกชน ในที่นี้ น่าจะหมายถึงผู้ประกอบการเอกชน และ ชาวบ้าน ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาท้องถิ่น สำหรับการปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัยอันตราย ก็ มีผู้ช่วยที่เป็นชายคอยช่วยเหลืออยู่แล้ว ผู้นำท้องถิ่นสตรีไม่ต้องลงมือปฏิบัติเอง

(๒) มีบางกลุ่มแต่ก็เป็นเพียงส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วย หรือไม่ให้การสนับสนุนโดยให้เหตุผลว่า ในท้องที่ทุรกันดารที่ต้องเสี่ยงภัยที่ต้องใช้ความ เด็ด ขาด ผู้นำท้องถิ่นสตรียังทำไม่ได้เท่าชาย มีข้อจำกัดในเรื่องเพศ ภาระทางครอบครัวซึ่งยังต้องทำหน้าที่แม่บ้าน นอกจากนี้ การยอมรับในบทบาทของสตรีของ ประชาชนโดยทั่วไปยังมีน้อย

(๓) ส่วนกลุ่มที่มีความเห็นเป็นกลางเห็นว่า การมีผู้นำท้องถิ่น เป็นสตรีนั้น มีทั้งข้อดีและข้อเสียผสมผสานกันไป สิ่งสำคัญอยู่ที่ตัวบุคคลมากกว่าอื่นใด เรื่องเพศไม่สำคัญ

(๔) ความเห็นของปลัดอำเภอส่วนใหญ่ยอมรับว่า ผู้นำท้องถิ่น สตรี มีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้เป็นอย่างดี และมีความรู้ความ สามารถไม่ด้อยไปกว่าชาย นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ที่เอาใจใส่ในหน้าที่ สนใจศึกษา การหาความรู้เพิ่มเติม และที่สำคัญอย่างมากก็คือ ผู้นำท้องถิ่นสตรีต้องการแสดงออก ซึ่งความสามารถที่จะเอาชนะชายในเรื่องความสามารถในการทำงาน จึงทำให้งาน พัฒนาชนบทเป็นผลดียิ่งขึ้น

(๕) ในส่วนความเห็นเปรียบเทียบในการปฏิบัติงาน ระหว่างผู้ नेताท้องถิ่นสตรีกับชาย ส่วนใหญ่เห็นว่าหักเหียวกัน การปฏิบัติหน้าที่จะได้ผลหรือไม่ได้

ผล ไม่อยู่ที่เรื่องเพศ แต่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลเป็นสำคัญ แต่ส่วนที่ไม่เห็นด้วยหรือไม่ให้การสนับสนุน ซึ่งเป็นส่วนน้อยเห็นว่า งานทางด้านปราบปรามรักษาความสงบเรียบร้อย หรือการแก้ปัญหาหาระงับข้อพิพาท สตรีทำไม่ได้ผล ผู้ชายมีขีดความสามารถสูงกว่า ในลักษณะความคล่องตัวและใกล้ชิดสนับสนุนกับบุคคลอื่น ภัยไม่คงกลัวคำครหาเกี่ยวกับชื่อเสียง

๔. โครงการวิจัยผู้นำท้องถิ่นสตรี-ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชาชน ซึ่งภัสสร ลิมานนท์ ได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ได้จากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้าน คาบล จำนวน ๑.๐๕๖ คน จาก ๓๓ หมู่บ้าน ใน ๓๔ จังหวัด ที่มีผู้นำสตรีในระดับต่าง ๆ กัน ตั้งแต่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จนถึงแพทย์ประจำตำบล เพื่อขอทราบทัศนคติและการยอมรับของประชาชน เหล่านี้ต่อการมีผู้นำซึ่งเป็นสตรีในระดับท้องถิ่นนั้น ๆ โดยผู้วิจัยได้เลือกเอาปัจจัยที่แสดงความสัมพันธ์ที่เห็นความแตกต่างได้ชัดเจน คือ เพศเป็นปัจจัยแรกที่จะทดสอบว่า ระหว่างชายกับหญิง มีความคิดเห็นหรือการยอมรับการมีผู้นำสตรีแตกต่างกันมากเพียงใด ปัจจัยตัวที่สองคือ ภูมิภาค เป็นปัจจัยควบคุมเพื่อแสดงความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวของประชากรในภาคต่าง ๆ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า^{๓๕}

ผู้ให้สัมภาษณ์หรือราษฎรส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ผู้นำชายคนก่อน ๆ และผู้นำหญิงคนปัจจุบันนี้มีความสามารถพอ ๆ กัน ในเกือบทุกเรื่องที่ระบุไว้แบบสอบถาม นอกเหนือไปจากนี้ไม่อาจบ่งแน่ชัดว่า ทัศนคติของประชากรตัวอย่างเหล่านี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๓๕}ภัสสร ลิมานนท์, โครงการวิจัยผู้นำท้องถิ่นสตรี-ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชาชน (กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง, ๒๕๒๕), อักสาเนา.

เป็นไปในทางบวกหรือลบ ต่อการปฏิบัติราชการและความสามารถโดยทั่วไปของผู้ว่า
 สตรี ทั้งนี้ เพราะความแตกต่างกันระหว่างความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ ก็มีทัศนคติ
 ที่แตกต่างกันออกไปค่อนข้างมาก และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การวิจัยครั้งนี้
 เป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ว่าสตรีในท้องถิ่นของประชาชนผู้ให้สัมภาษณ์
 ซึ่งเป็นการยากที่จะให้ข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงที่สามารถนำไปใช้ได้ ทั้งนี้ เพราะ
 ระยะเวลาการเข้ารับตำแหน่งของผู้ว่าสตรีในขณะนั้น เป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างนาน
 เกือบทุกพื้นที่ที่ทำการสำรวจ

ในเรื่องการยอมรับความเป็นผู้ว่าของสตรีในระดับท้องถิ่น ประชาชน
 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ยังคิดว่า หากจะให้เลือกระหว่างชายและหญิงก็ยังคงมีความ
 นิยมที่จะเลือกชายเป็นก่า้น ส่วนตำแหน่งผู้ว่าหมู่บ้านจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ อย่าง
 ไรก็ดี ความมั่นใจของผู้ให้สัมภาษณ์ลดลงไปคามลำดับ เมื่อให้ออกความเห็นเกี่ยวกับ
 ความเป็นไปได้ที่จะมีผู้ว่าสตรีในระดับที่สูงขึ้น เช่น ตำแหน่งปลัดอำเภอ นายอำเภอ
 หรือการเป็นนายกรัฐมนตรี

๕. สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย ของบุญเคิม โฟเราะ
 วิทยาสัมภาษณ์ ทัศนคติต่อสถานภาพและบทบาทของสตรี จากกลุ่มตัวอย่าง ๕๐ คน ใน
 ฐานะต่าง ๆ ปรากฏผลการศึกษาคังนี้๑๖

ศูนย์วิทยพัรพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๖บุญเคิม โฟเราะ, "สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย"
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕).

การศึกษาวิจัยของ บุญเคิม ไพบเราะ ได้แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงบทบาท และสถานภาพของสตรีในสังคมไทยในอดีต และแนวโน้มที่จะ เปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทในอนาคตของสตรีไทย ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าว ได้เสนอความเห็นเพิ่มเติมว่า

ปัจจุบันสังคมไทยส่วนใหญ่ ยังไม่เข้าใจสิทธิและหน้าที่ของคนในสังคม สมัยใหม่ เพราะขาดความรู้ความเข้าใจ จากการศึกษาที่ถูกต้อง การขาดความรู้ใน สถานภาพและบทบาทของคนเองในสังคม ทำให้สตรีไทยเรายังคงต้องการที่จะมี สถานภาพและบทบาทตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่กำหนดไว้ มากกว่าที่จะ เปลี่ยนแปลงบทบาทของคนเองไปตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน การที่สังคมมอบภาระ ให้สตรีทำงานหนักจนเกินไป ทั้งงานในครอบครัวและงานนอกบ้าน สังคมนั้นยังไม่ ยอมรับความคุ้มครองสตรี เรื่องการทำงานนอกบ้านเท่าที่ควร เหล่านี้เป็นอุปสรรค สำคัญที่ทำให้สตรีไทยไม่มีเวลาว่างพอที่จะศึกษาหาความรู้ เพื่อเข้าใจสถานภาพและ บทบาทของคนเองในสังคมสมัยใหม่ได้

สตรีในสังคมชั้นสูงและสตรีในสังคมทั่วไป ยังขาดความเข้าใจซึ่งกัน และกัน กล่าวคือ สตรีในสังคมชั้นสูงต้องการที่จะ เปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาท ของตนเองในครอบครัวและสังคม ให้ทัดเทียมนานาชาติ ประเทศ สตรีในสังคมทั่วไปยัง ขาดความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ใหม่นี้ เนื่องจากต้องรับภารกิจหนักทั้งครอบครัว และในงานอาชีพนอกบ้าน

จ. ปัญหาชนสตรีไทย : การศึกษาทัศนคติทางการเมืองและสังคมของ อาจารย์สตรีแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (วิทยาเขต

ประสานมิตร) และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์^{๑๗} โดยกมล สุขหานิช-ชั้นหปราบ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ได้ศึกษาทัศนคติทางการเมืองและสังคมของอาจารย์สตรี ซึ่งถือเป็น "ปัญญาชนสตรี" ที่สอนอยู่ในมหาวิทยาลัย ๓ แห่ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๐๐ คน โดยได้ศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติทางการเมืองโดยทั่วไป โดยเฉพาะคอบทบาทของกลุ่มพลังทางการเมือง ทัศนคติคอบทบาทและสิทธิสตรีคอบทบาทมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารของสตรีไทยในปัญหาสังคมที่เกี่ยวกับสตรี คอบทบาทและความรับผิดชอบในครอบครัวระหว่างสามีภรรยา ว่าปัญญาชนสตรีไทยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันจะมีทัศนคติในด้านต่าง ๆ ช้างกันแตกต่างกันอย่างไรหรือไม่ ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

(๑) กลุ่มปัญญาชนสตรีไทย มีทัศนคติทางการเมืองแบบเสรีนิยม กล่าวคือ มีทัศนคติทางการเมืองไปในแนวทางที่เป็นประชาธิปไตยในทางบวก มีความรู้สึกคอบทบาทหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครอง มากกว่าการปกครองแบบเผด็จการ ไม่ว่าจะเป็เผด็จการทหารหรือพลเรือน กล่าวคือ ให้ความสำคัญคอบทบาทการเลือกตั้งว่า เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการปกครอง

(๒) กลุ่มปัญญาชนสตรีไทยให้ความสำคัญทางบวกคอบทบาททางการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้ง มิใช่มาจาก การปฏิวัติ รัฐประหาร ไม่คอบทบาทให้ทหารมาแทรกแซงทางการเมือง

ศูนย์วิทยพัทยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๗}กมล สุขหานิช-ชั้นหปราบ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, "ปัญญาชนสตรีไทย : การศึกษาทัศนคติทางการเมืองและสังคมของอาจารย์สตรี แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (วิทยาเขตประสานมิตร) และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์" (รายงานการวิจัย เสนอต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗).

(๓) ในด้านทัศนคติต่อสังคม ปัญญาชนสตรีไทยมีความคิดเห็นแบบเสรีนิยมต่อปัญหาสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาโสเภณี ปัญหาการหาแท้ง ปัญหาความเสมอภาคในสังคม และสนับสนุนการต่อสู้เรียกร้องสิทธิสตรีอย่างเข้มแข็ง เช่น ปัญหาการเลือกคู่ครอง การเรียกร้องสิทธิเสมอภาค ชื่นชอบที่จะให้มีการปรับปรุงสถานภาพของสตรีจาก "นางทาสในเรือนเบี้ย" มาสู่ "ความเป็นมนุษย์" โดยสมบูรณ์

(๔) ปรากฏผลเด่นชัดว่า ทัศนคติแบบเสรีนิยมต่อการเมืองและสังคมของปัญญาชนสตรีไทย ไม่ได้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างบรรดาปัญญาชนสตรีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างในสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคม เช่น อายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ สถานภาพสมรส และสาขาวิชาที่ทำการสอน เพราะว่ากลุ่มอาจารย์สตรีเหล่านี้ เป็นสตรีหัวก้าวหน้าที่ได้สัมผัสกับสภาพ "การปลดแอก" จากการพัฒนาของจารีตประเพณีของสังคมในอดีตที่มีสภาพเป็น "ลัทธิเหยียดเพศ" ซึ่งให้ความสำคัญบุรุษหรือยกย่องบุรุษเหนือสตรี มาเป็นสังคมที่มีความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรี ในทางการเมืองและสังคมมากขึ้น กล่าวคือสตรีสามารถขึ้นมาบริหารประเทศได้ทัดเทียมบุรุษ หากมีความสามารถสูงพอและบุรุษสตรีในฐานะสามีภรรยา ย่อมมีความรับผิดชอบและบทบาทร่วมกันในครอบครัว เป็นต้น

๗. ผู้นำสตรีในการปกครองระดับท้องถิ่นของไทย : ศึกษาบทบาทความเป็นผู้นำของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ทั่วประเทศ พ.ศ. ๒๕๒๔^{๑๘}

^{๑๘}ประทีป จงสีนธรรม, "ผู้นำสตรีในการปกครองระดับท้องถิ่นของไทย : ศึกษาบทบาทความเป็นผู้นำของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ทั่วประเทศ พ.ศ. ๒๕๒๔" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษ ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓).

โดย ประทีป จงสิทธิ์ธรรม ได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาททางการบริหาร การปกครอง และภาวะผู้นำของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี และข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติงาน

ผลการวิจัยพบว่า บทบาททางด้านการบริหาร การปกครองของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี มีแตกต่างกันไปตามอายุ สถานภาพสมรส การมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับอดีตผู้นำท้องถิ่น ประสบการณ์การทำงานในชุมชน และลักษณะชุมชนที่ปกครองในขณะที่สถานะทางด้านเศรษฐกิจของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ไม่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในการแสดงบทบาทดังกล่าว อีกทั้งงานวิจัยชิ้นนี้สามารถแสดงข้อพิสูจน์ยืนยันได้ว่า กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีสามารถแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในระดับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี เป็นที่ยอมรับของทั้งข้าราชการ และประชาชนในพื้นที่ ถึงแม้ว่าจะพบว่า มีอุปสรรค-ปัญหาในการทำงาน เกี่ยวกับการขาดความเชื่อมั่นในการวิเคราะห์ปัญหา และการตัดสินใจด้วยตนเอง แต่ก็สามารถสร้างทักษะในเรื่องดังกล่าว ได้จากการเสริมสร้างประสบการณ์ในการทำงานที่ต้องอาศัยเวลา การฝึกอบรมพัฒนาความรู้ และการกล่อมเกล่าทางการเมืองในค้ำจันทอง ๖ ให้มากขึ้น

๘. ภาวะผู้นำของสตรีในการปกครองท้องถิ่นของไทย^{๑๑} โดยสมิทธา จิตตลดากร ได้วิจัยเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่ทำให้สตรีได้รับการเลือกตั้ง หรือแต่งตั้งให้เป็นผู้นำในการปกครองท้องถิ่น (ตามความหมายใน พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕) และผู้นำดังกล่าวที่มาจากวิธีการที่แตกต่างกันคือ เลือกตั้งกับแต่งตั้ง จะมีวิธีการจัดการในการบริหารงานต่างกันหรือไม่ อย่างไร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๑ สมิทธา จิตตลดากร, "ภาวะผู้นำของสตรีในการปกครองท้องถิ่นของไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕).

และได้รับการยอมรับจากผู้นำชุมชนอื่น ๆ ในการปฏิบัติงานด้านใด เพียงใด รวมตลอดถึงคุณธรรมที่ผู้นำในการปกครองท้องถิ่นยึดถือ โดยศึกษาจากประชากร ๓ กลุ่มคือ

(๑) ส่งแบบสอบถามแก่สตรีที่เป็นผู้นำหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้าน สารวัตรกำนัน และแพทย์ประจำตำบล ทัวประเทศ

(๒) สัมภาษณ์กำนันสตรีแบบเจาะลึก ๑๔ คน

(๓) สัมภาษณ์คณะกรรมการสภาตำบล ๑๒ ตำบล ที่มีกำนันเป็นสตรี

ผลการวิจัย ทำให้ทราบถึงภูมิหลังของผู้นำในการปกครองท้องถิ่น ที่เป็นสตรีว่า ส่วนใหญ่มีอายุ ๔๐-๔๕ ปี สมรสแล้วและอยู่กับคู่สมรส มีบุตร ๑-๓ คน มาจากครอบครัวใหญ่ มีบุตร ๖-๕ คน มีพี่น้องเป็นชาย ๑-๓ คน สตรีเหล่านี้จะจบชั้น ป.๔-ป.๗ มีระดับรายได้ ๒,๐๐๐-๔,๐๐๐ บาทต่อเดือน มีอาชีพเกษตรกรและมาจากครอบครัวเกษตรกร และเป็นคนที่มียุติลาเนาในพื้นที่ที่ตนเป็นผู้นำ

ข้อสรุปจากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า สตรีที่เป็นผู้นำในระดับนี้ ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยเฉพาะตัว ครอบครัว และสิ่งแวดล้อม ทั้งในลักษณะที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคแตกต่างกันไป อันเป็นผลมาจากภูมิหลังของสตรีผู้นำและครอบครัว ส่วนสตรีผู้นำก็มีวิธีการทำงานที่แตกต่างกันไป แต่ไม่ว่าจะใช้วิธีการใด อาทิ ใช้พระเคศ ใช้พระคุณ ใช้ฐานะทางการเงิน หรือใช้ธรรมะ ต่างก็นำไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลทางการปกครอง และการพัฒนาชุมชนได้เช่นเดียวกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ดังตัวอย่างที่ได้ยกมานั้น ในชั้นต้นคงจะช่วยให้มองเห็นภาพของขบวนการสตรีกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง ในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติได้ไม่มากนักน้อย อย่างไรก็ตาม แม้วางงานวิจัยแต่ละชิ้นจะใช้วิธีการศึกษาที่แตกต่างกันบ้าง เหมือนกันบ้าง แต่ผู้เขียนก็สามารถนำมาอ้างอิงและปรับใช้กับงานวิทยานิพนธ์นี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประสพการณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัย ที่เป็นวิทยานิพนธ์ของคนรุ่นก่อน สามารถนำประสพการณ์ดังกล่าวนี้ มาใช้เป็นบทเรียนและแนวทางปฏิบัติในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ตีความข้อมูลได้เป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยนี้มีขอบข่ายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอยู่ทั้งสิ้น ๔ ทฤษฎี ซึ่งแต่ละทฤษฎีจะให้แนวทางในการวิเคราะห์ โดยเน้นประเด็นของการวิจัยแตกต่างกันออกไป ตัวอย่าง เช่น ทฤษฎีปัจจัยกำหนด ซึ่งเป็นทฤษฎีหลักของงานวิจัยนี้ มีขอบเขตในการจัดหมวดหมู่ปัจจัยหรือตัวแปรหลากหลายทาง เศรษฐกิจ-สังคม เข้าด้วยกัน ในขณะที่อีก ๓ ทฤษฎีที่เหลือ คือ ทฤษฎีการอบรุมกล่อมเกลาทางการเมือง ทฤษฎีการเรียนรู้ทางการเมือง และทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะถูกใช้ในฐานะเป็นทฤษฎีย่อยรองลงมาจากทฤษฎีปัจจัยกำหนด และช่วยสร้างกรอบการวิเคราะห์ให้กับงานวิจัยนี้

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย